

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

¹Ізмаїльський державний Гуманітарний університет

²Національний університет «Одеська політехніка»

***Анотація.** Досліджено операції з цінними паперами в банках для отримання прибутку. Проаналізовані шляхи удосконалення комерційних банків на фінансовому ринку цінних паперів.*

Ключові слова: цінні папери, комерційні банки, підтримка ліквідності, дилерська діяльність, клірингова діяльність.

WAYS TO IMPROVE THE WORK OF COMMERCIAL BANKS IN THE SECURITIES MARKET

***Abstract.** Transactions with valuable securities in banks for profit have been studied. The ways of improvement of commercial banks in the financial market of valuable securities are analyzed.*

Keyphrases: valuable securities, commercial banks, liquidity support, dealer activity, clearing activities.

Комерційні банки історично були першими установами, які почали спеціалізуватися на операціях з цінними паперами. Цілі, які переслідують банки, здійснюючи операції з цінними паперами, випливають із самої природи та ролі, яку вони відіграють на фінансовому ринку. Цінні папери є засобом для досягнення головної мети - отримання прибутку. Вони розширюють можливості банків з організації грошово-кредитних відносин, посилюють ринковий характер своєї діяльності. Стандартність та серійність, здатність інтенсивно звертатися на фінансових ринках обумовлює привабливість цінних паперів для банків, допомагає забезпечувати їх ліквідність [1].

Виходячи з цілей діяльності банків на ринку цінних паперів всі операції, які вони проводять, можна об'єднати в наступні групи: операції з отримання доходу; операції з підтримки ліквідності банку; операції, подібні до кредитування (облік векселів, репо); емісія власних цінних паперів із метою залучення ресурсів (недепозитні джерела коштів); операції, у яких банк виступає посередником над ринком цінних паперів [2].

Найважливішою класичною функцією банківських операцій з цінними паперами є отримання доходів, причому стабільних, тривалих, не схильних до кредитного ризику. Мінімальні вимоги до інвестиційного портфеля полягають у тому, щоб окупити витрати на залучені депозити. Інвестиційні папери дають гарантований стабільний дохід на відміну від позичок, що супроводжуються ризиком невчасних сплатень, а також мають здатність скорочуватися залежно від економічної кон'юнктури [3, с. 25-26].

Підтримка ліквідності для банків є надзвичайно важливою, оскільки будь-яка, навіть короткострокова затримка виконання банками своїх зобов'язань перед клієнтами може призвести до масового вилучення коштів вкладниками та банкрутства. При цьому найбільш простим способом підтримки ліквідності на належному рівні є наявність великих незнижуваних залишків коштів у касі і на кореспондентських рахунках. Однак цей спосіб дорогий, він призводить до заморожування ресурсів та втрати доходів.

В умовах розвинутого фондового ринку банки вирішують проблему ліквідності, вкладаючи кошти у цінні папери. Це дає можливість банкам у разі потреби швидко перетворювати цінні папери на гроші для виконання своїх зобов'язань. При цьому найбільшу ліквідність у всьому світі має державні цінні папери та цінні папери, які гарантовані державою.

А. Операції банків із цінними паперами, аналогічні кредитуванню, здійснюються шляхом обліку переказних векселів. Проводиться також кредитування клієнтів векселями самих банків. При

короткостроковому кредитуванні банки використовують операції репо-купівля цінних паперів з умовою зворотного викупу.

Б. Випуск власних цінних паперів задля залучення додаткових ресурсів широко поширений у зарубіжній банківській практиці. У Росії тривалий час зберігалися обмеження, а саме заборона випуску облігацій на формування та поповнення статутного капіталу, випуск їх у сумі трохи більше 25% зареєстрованого статутного капіталу зробили емісію облігацій не привабливою для банків. І навіть після зняття обмежень випуск облігацій банками є невеликий, їхнє місце займають інші інструменти, зокрема депозитні та ощадні сертифікати та векселі.

В. Функції фінансового брокера - це посередницькі (агентські) функції, які перебувають у купівлі-продажу цінних паперів за рахунок і за дорученням клієнта виходячи з договору комісії чи договору доручення. При цьому банк може виконати доручення клієнта одним із таких способів: здійснити угоду на біржі; купити цінні папери у клієнта для власного портфеля або продати наявні в нього цінні папери клієнту. У тому випадку, якщо заявка клієнта стосується акцій, які котируються на офіційному ринку, то такі угоди здійснюються, як правило, на біржах.

Г. Під дилерською діяльністю розуміється укладання угод купівлі-продажу цінних паперів від свого імені та за власний рахунок. Дилером може бути лише юридична особа, що є комерційною організацією. Варто зазначити, що центральні банки є, як правило, основними дилерами з державних цінних паперів. На сьогоднішній день центральні банки через ринок цінних паперів впливають на фінансовий ринок та ринок капіталів.

Банки можуть займатися організацією випуску цінних паперів. Здійснюючи емісію цінних паперів, підприємства зазвичай вдаються до послуг посередників-банків, що мають необхідний досвід та можливості: кваліфікований персонал, мережу відділень та філій, що дозволяють розширити коло інвесторів. Таким чином, банк виступає у ролі інвестиційної компанії. Емісія цінних паперів за дорученням клієнта включає три етапи: 1) підготовка емісії - узгодження з емітентом умов емісії; 2) прийом (викуп) цінних паперів у емітента; 3) розміщення цінних паперів (приватне, відкритий продаж).

Виступаючи у ролі інвестиційної компанії, банки можуть видавати гарантії щодо розміщення цінних паперів на користь третіх осіб. Банк від свого імені за винагороду протягом певного терміну здійснює управління переданими йому у володіння ресурсами, що належать іншій особі: цінними паперами; грошовими коштами, призначеними для інвестування у цінні папери; грошовими коштами та цінними паперами, одержуваними у процесі управління цінними паперами.

Д. Клірингова діяльність - це діяльність з визначення взаємних зобов'язань, що включає збір, звірку, коригування інформації з операцій з цінними паперами, підготовку бухгалтерських документів, залік взаємних зобов'язань, розрахунки: за ними. Розрахунки з операцій із цінними паперами здійснюються виходячи з договорів із учасниками ринку цінних паперів, котрим банк проводить розрахунки.

Е. Депозитарною діяльністю визнається надання послуг із зберігання сертифікатів цінних паперів та (або) обліку та переходу прав на цінні папери. Професійний учасник ринку цінних паперів, який здійснює депозитарну діяльність, називається депозитарієм. Особа, яка користується послугами депозитарію зі зберігання цінних паперів та (або) обліку прав на них називається депонентом. Між депозитарієм та депонентом укладається депозитарний договір (договір про рахунок депо), який регулює їх відносини у процесі депозитарної діяльності. Укладання депозитарного договору не тягне за собою перехід до депозитарію права власності на цінні папери депонента. Депозитарій немає права розпоряджатися цінними паперами депонента, управляти ними чи здійснювати від імені депонента будь-які дії з цінними паперами, крім випадків, передбачених депозитарним договором.

Депозитарій несе цивільно-правову відповідальність за збереження депонованих у нього сертифікатів цінних паперів. Він має право на підставі угод з іншими депозитаріями залучати їх до виконання своїх обов'язків щодо зберігання сертифікатів цінних паперів та (або) обліку прав на цінні папери депонентів. Відповідно до депозитарного договору, депозитарій має право на надходження на свій рахунок доходів за цінними паперами, що зберігаються з метою перерахування на рахунки депонентів.

Ж. Банки займаються діяльністю із ведення реєстру власників цінних паперів. Під системою ведення реєстру власників цінних паперів розуміється сукупність даних, зафіксованих на паперовому носії та (або) з використанням електронної бази даних, що забезпечує ідентифікацію зареєстрованих у системі ведення реєстру власників цінних паперів номінальних власників ланцюгових паперів та облік їх прав щодо цінних паперів, зареєстрованих на їхнє ім'я, що дозволяє отримувати та надсилати

інформацію зазначеним особам та складати реєстр власників цінних паперів. Для цінних паперів на пред'явника система ведення реєстру власників цінних паперів не застосовується.

3. Реєстр власників цінних паперів - це частина системи ведення реєстру, що представляє собою список зареєстрованих власників із зазначенням кількості, номінальної вартості та категорії іменних цінних паперів, яка належить їм, складений станом на будь-яку встановлену дату і що дозволяє ідентифікувати цих власників, кількість та категорію цінних паперів, які належать їм. Власником реєстру може бути емітент або професійний учасник ринку цінних паперів, який здійснює діяльність із запровадження реєстру на підставі доручення емітента.

І. Номінальний власник цінних паперів - особа, зареєстрована у системі ведення реєстру, зокрема є депонентом депозитарія, і є власником цих цінних паперів. Номінальним власником цінних паперів можуть бути професійні учасники ринку цінних паперів. Це може бути депозитарій, зареєстрований як номінальний власник цінних паперів відповідно до депозитарного договору. У ролі номінального власника може бути зареєстрован брокер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України « Про банки і банківську діяльність». *Інвестгазета*, 2009. № 35. С. 4-34.
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок». *Інвестгазета*, 2009. № 36. С. 4-21.
3. Одеремі Д.А., Бакаре Х.А. От А до Я об акциях и фондовых биржах. Как использовать приватизацию и заставит Ваши сбережения работать на Вас. Харьков: Форт ЛТД, 1992. 152 с.

Меркулов Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор кафедри управління підприємницької та туристичної діяльності, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, м. Одеса, e-mail: kafedra.uptd@gmail.com

Міхно Олександра Михайлівна – магістрант кафедри менеджменту організації та адміністрування, Національний університет "Одеська політехніка", м. Одеса, e-mail: alexandra.rey0504@gmail.com

Merkulov Mykola Mykolayovych - doctor of economics, Department of Business and Tourism Management, Izmail State University for the Humanities, Odessa, e-mail: kafedra.uptd@gmail.com

Mikhno Oleksandra Mykhailivna - Master's degree, Department of Organization Management and Administration, National University "Odessa Polytechnic", Odessa, e-mail: alexandra.rey0504@gmail.com